

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna parömioloogia töörühm täna ja eile

Töötajad

Anneli Baran, *MA*, teadur, TÜ doktorant – anneli@folklore.ee

Anne Hussar, *BA*, toimetaja – anne@folklore.ee

Arvo Krikmann, *PhD*, töörühma juht, vanemteadur, TÜ erakorraline professor – kriku@folklore.ee

Rein Saukas, *BA*, teadur – rein@folklore.ee

Piret Voolaid, *BA*, assistent, TÜ magistrant – piret@folklore.ee

Asta Õim, *PhD*, vanemteadur – lee60@hotmail.ee

Katre Õim, *MA*, teadur, TÜ doktorant – jaanerik@hotmail.ee

Parömioloogia töörühm

tegeleb eesti ja teiste rahvaste folkloori lühizanridega. Rajatakse andmebaase (mõistatused, piltmõistatused, (liit)sõnamängud, kõnekäänud, keerdküsimused), avaldatakse akadeemilisi tekstipublikatsioone sarjas „Monumenta Estoniae Antiquae“ (mõistatused ilmunud, kõnekäänud koostamisel) ning populaarseid rahvaraamatuid. Kirjutatakse uurimusi folkloori lühizanride sisu, vormi, funktsioonide, kujundite, geneesisuhete, geograafilise leviku jm. kohta. Koos Soome folkloristidega osaletakse läänemeresoome rahvaste ühiste vanasõnade publitseerimis- ja uurimisprojekti „Proverbia septentrionalia“. Viimastel aastatel on rühma uurimissuundade hulgas üha enam esiplaanile kerkimas metafoori jm. kujundkõne üldteooria küsimused.

Uurimisteemad

Mõistatused

on uurimisteemana tööplaanides 1990. aastast alates. Kõige olulisemaks tööks on olnud tavamõistatuste akadeemilise väljaande „Eesti mõistatused“ I–II (tekstikõited, 2800 tüüpi) ja täieliku andmebaasi koostamine. Mõlema aluseks on mõistatuste kar-

toteek, mis sisaldab materjali kõikidest eesti rahvaluule- ja murdekogudest ning trükistest. Materjalile on tehtud autentsuskontroll. Praegu töös olev väljaande III köide sisaldab ülevaated mõistatuste sisust, kujunditest, tüpoloogiprobleemidest, kogumise ja avaldamisloost; paralleelid naaberrahvaste mõistatustega; levikukaarte; kaanetaskus oleva CD-ROM andmebaasi.

Mõistatuste perifeeria kohta on loodud piltmõistatuste ja (liit)sõnamängude andmebaas, rajamisjärgus on keerdküsimuste andmebaas.

Mõistatuste teemaga on töötanud/töötavad A. Krikmann, A. Hussar, R. Saukas, P. Voolaid.

Kõnekäänud

on töörühma uurimisteenaks 1994. aastast.

Kõnekäändude kartoteek sisaldab tekste eesti rahvaluule- ja murdekogudest ning vastavatest trükistest. Kõnekäänutekstitid on sisestatud arvutisse, loodud internetipõhine andmebaas sisaldab 150 000 kirjet. Andmebaasi täiendatakse jooksvalt, lähtuvalt uurijate vajadustest. Materjali töötlemine – tüpologiseerimine, autentsuskontroll, keeleline redigeerimine, semantiline süstematiseerimine – toimub internetipõhiselt. Töögrupi eesmärgiks on ette valmistada akadeemiline väljaanne „Eesti kõnekäänud“. Kõnekäändude alalt on valminud ja kaitstud kaks magistriväitekirja: A. Baran „Eesti fraseoloogia põhijoontest ja struktuurist“ 1999 ja K. Õim „Eesti võrdluste struktuur“ 1997. K. Õimul on valminud doktoriväitekirja võrdluste semantikast. Kõnekäändude grupis töötavad A. Baran, A. Hussar, A. Õim, K. Õim.

Vanasõnad

Akadeemiline väljaanne „Eesti vanasõnad“ I–V sarjas „Monumenta Estoniae Antiquae“ ilmus aastatel 1980–1988.

Koos Soome folkloristidega osaletakse läänemeresoome rahvaste ühiste vanasõnade publitseerimis- ja uurimisprojektis „Proverbia septentrionalia“. Selle raames viiakse lõpule läänemeresoome rahvaste ühisvanasõnade publikatsioon, mis kujuneb jätkuks läänemeresoome nn. soosikvanasõnade võrdlevale väljaandele „Proverbia septentrionalia“ (FFC 236, Helsinki, 1985), lisaks köite jagu kokkuvõtteid ja uurimusi. Lõppjärgus vanasõnade projektiga töötavad A. Hussar, A. Krikmann, R. Saukas.

Kujundkõneteooria

on parömioloogia töörühma uurimistemaatikas suhteliselt uus suund. Töö tugineb eelkõige kognitiivses lingvistikas ja psühholoogias rajatud teoreetilisele baasile ja on temaatiliselt seotud Eesti Teadusfondi grandiga nr. 4945 „Fraseologism *versus* kõnekäänd *versus* troop“ (hoidja A. Õim). Antakse välja retoorika-, parömioloogia- ja fraseoloogiaalaste uurimuste sarja „Reetor“. Eesti kultuuriloo ja folkloristika tippkeskuse raames tehakse koostööd Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse retoorikutega (Jaan Undusk, Rein Undusk jt.). A. Krikmann loeb kursusi „Ütluste semantikast“ ja „Kujundkõneteooria“ Tartu Ülikoolis.

Kujundkõneteooriaga tegelevad A. Krikmann, A. Õim, K. Õim.

The Research Group of Paremiology of the Department of Folklore. Past and Present

Staff:

Anneli Baran, *MA*, researcher, doctorate student, University of Tartu – anneli@folklore.ee

Anne Hussar, *BA*, editor – anne@folklore.ee

Arvo Krikmann, *PhD*, head of the research group, Senior Research Fellow, Professor Extraordinary, University of Tartu – kriku@folklore.ee

Rein Saukas, *BA*, researcher – rein@folklore.ee

Piret Voolaid, *BA*, assistant researcher, master's student, University of Tartu – piret@folklore.ee

Asta Õim, *PhD*, Senior Research Fellow – lee60@hotmail.ee

Katre Õim, *MA*, researcher, doctorate student, University of Tartu – jaanerik@hotmail.ee

The Research Group of Paremiology

studies the short forms in the folklore of Estonia and other countries. The research group works at compiling databases (rid-

dles, droodles, (compound) puns, (proverbial) phrases, and conundrums), issuing academic publications in the series *Monumenta Estoniae Antiquae* (the publication on riddles has already been published, that on phrases will be released shortly) and popular literature. Studies on the content, form, functions, imagery, genetic relations, geographical distribution, etc. of folkloric short forms are being conducted. Together with the Finnish folklorists the group participates in *Proverbia Septentrionalia*, the project of research and publication of the common proverbs of the Balto-Finnic people. In the past few years the focus has turned to the theoretical issues of metaphor and other figures of speech.

Research topics

Riddles

have been studied since 1990. The most important task has been the compilation of the academic publication of common riddles *Eesti mõistatused I–II* (text corpora, 2,800 riddle types) and the complete database of riddles. Both are based on the Estonian riddle files including material from all the folklore and dialectal archives and publications on the subject. The material has also been authenticated. Volume 3 of the publication that is presently being compiled includes articles on the content, imagery, typological problems of riddles, the collection and publication history of the book, parallel riddles of the neighbouring people, maps of distribution, and the electronic version of the database on CD-ROM.

The periphery of riddles is represented by the database of droodles and (compound) puns; the database of conundrums is still under construction.

The topics have been studied by A. Krikmann, A. Hussar, R. Saukas, P. Voolaid.

(Proverbial) phrases

have been studied since 1994.

The Estonian phrase files contains material from the folklore and dialectal archives and printed publications. The phrase texts have been entered into the computer: the constructed electronic database contains 150.000 entries. The database is regularly

improved to meet the needs of scholars. The material is handled electronically (typologisation, authentication, revision, semantic systematisation). One of the aims of the research group is to make preparations for the academic publication of the Estonian phrases *Eesti kõnekäändud*. Two M.A. theses on the Estonian phrases have been defended: *On the Principles and Structure of the Estonian phraseology* in 1999 by A. Baran, and *The Structure of Estonian Similes* in 1997 by K. Õim. K. Õim has also completed her doctoral thesis on the semantics of similes. (Proverbial) phrases are studied by A. Baran, A. Hussar, A. Õim and K. Õim.

Proverbs

The academic publication of the Estonian proverbs *Eesti vanasõnad I–V*, was published during 1980–1988 in the series *Monumenta Estoniae Antiquae*. Together with the Finnish folklorists the Estonian paremiologists participate in *Proverbia Septentrionalia*, the project of research and publication of the common proverbs of the Balto-Finnic people. The project will result in the publication of common Balto-Finnic proverbs, a sequel to the comparative edition of popular Balto-Finnic proverbs *Proverbia Septentrionalia* (FFC 236, Helsinki 1985), and an additional volume of proceedings and studies. The soon to be completed proverb project is carried out by A. Hussar, A. Krikmann, R. Saukas.

Figurative Speech Theory

is a relatively novel research topic for the group of paremiology. The approach is based on theories established in cognitive linguistics and psychology and is thematically related to the grant no. 4945 of the Estonian Science Foundation *Fraseologism versus kõnekäänd versus troop* („Phraseologism versus phrase versus trope“) (grant holder A. Õim). The group also publishes *Reetor*, a series of articles on paremiology and phraseology. As a part of the Estonian Centre of Excellence in Research of Cultural History and Folklore Studies the group has cooperated with the rhetoricians of the Under and Tuglas Centre for Literary Research (Jaan Undusk, Rein Undusk, etc). A. Krikmann delivers lectures on the semantics of expressions and figurative speech theory at the University of Tartu. The figurative speech theory is studied by A. Krikmann, A. Õim, K. Õim.